

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇERÇEVESİNDE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK KAVRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Elif Engin* - Burcu Eker Akgöz**

ÖZET

Sürdürülebilir kalkınma ilk defa 1972 yılında Stokholm'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda kendine yer bulmuş daha sonra 1987 yılında yayınlanan Ortak Geleceğimiz raporunda günümüzde kullanılan tanımı yapılmıştır. Ekonomik, sosyal ve çevresel boyutu olan sürdürülebilir kalkınma, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğini ortadan kaldırmaksızın şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanması" olarak tanımlanmaktadır. Buradan hareketle kurumsal sürdürülebilirlik kavramı sürdürülebilir kalkınma kavramı ile eşdeğer görülmüş ve sürdürülebilirliğin kurumlar seviyesinde gerçekleştirilmesi olarak ifade edilmiştir. Kurumsal sürdürülebilirliğin önemli unsurlarından biri olan kurumsal sosyal sorumluluk kavramı da günümüz iş dünyasında hem zorunluluk hem de toplum nezdinde farklılık yaratacak stratejik bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramlarının ilişkisini teorik bir çerçevede incelemeyi ve kavramlar üzerinden genel bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik, Kurumsal Sosyal Sorumluluk

AN EVALUATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY WITHIN THE FRAMEWORK OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND CORPORATE SUSTAINABILITY

ABSTRACT

Sustainable development was mentioned in the United Nations Conference on Human Environment in 1972 held in Stockholm at first. After this conference in 1987, Our Common Future Report was published and the contemporary definition of sustainable development was made which has been used today. Sustainable development which has economic, social and environmental dimensions, was defined as "the kind of development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs" Thus, the concept of corporate sustainability was equated as sustainable development and it is realized as sustainability on the company level. In today's business world the concept of corporate social responsibility, one of the important aspects of corporate sustainability, came up as a strategic approach which makes a difference in society and as well as an obligation. This study aims to examine the relationship between the concepts of sustainable development, corporate sustainability and corporate social responsibility in theoretical framework and to make an overall assessment.

Keywords: Sustainability, Sustainable Development, Corporate Sustainability, Corporate Social Responsibility

GİRİŞ

Dünyanın pek çok ülkesinde benzer şekilde ortaya çıkan çevre sorunlarının temelinde eko-

nomi ve çevre arasındaki dengesizlik yatmaktadır. İnsanoğlu bir yandan hızla gelişen bilim, teknoloji ve sanayi ile ekonomik açıdan yaşam kalitesini yükseltirken, diğer yandan da doğaya zarar vermektedir. İnsan ile doğa arasında bir

* Dr., Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi

** Dr., Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi

denge kurmadan gerçekleştirilen kalkınma faaliyetlerinin yarardan çok zarar getirmesi, kısa vadede elde edilmeye çalışılan ekonomik kazançların orta ve uzun vadede kayıplara dönüşmesi, ekonomiye katkıdan çok gerileme ve zarar getirmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı da çevre, ekonomi ve insanoğlu denkleminde yaşanan sıkıntıların engellenemez hale gelmesiyle dünya gündemine gelmiş bir kavramdır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra gündeme gelmiş ve halen de dünya gündemini meşgul etmektedir. İlk defa 1972 yılında Stokholm’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı’nda kendine yer bulmuş 1987 yılında yayınlanan ‘Ortak Geleceğimiz Raporu’nda günümüzde kullanılan tanımı yapılmıştır. Ekonomik, sosyal ve çevresel boyutu olan sürdürülebilir kalkınma, ilk başlarda sadece ülkeleri ve politikalarını kapsayan bir kavram olarak karşımıza çıkarken daha sonraki yıllarda gerçekleştirilen konferanslarda sorumluluğun diğer paydaşlarda da olduğu konusu gündeme gelmiştir.

Bununla beraber kurumsal sürdürülebilirlik kavramı yeni bir yönetimsel paradigma olarak karşımıza çıkmıştır. Kurumsal sürdürülebilirliği bir şemsiye kavram olarak alan çalışmalar çoğalırken kurumsal sosyal sorumluluğun bu kavramın bir parçası olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Günümüzde şirketler kurumsal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma değerleri, prensip ve performansları konusunda mercek altındadırlar. Özellikle hissedarlar, çalışanlar ve finans kuruluşları gibi paydaşlar, şirketlerin daha şeffaf ve hesap verebilir bir yapıda olmalarını ve daha sorumlu olmalarını talep etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma raporlamaları da şirketlerin çevresel, sosyal ve ekonomik performanslarını ve ilgili değerlendirmelerini iş dünyası için anlam ifade edecek şekilde sunmasına katkı sağlamaktadır. Dünyada, yaşam standartlarının yükseltilebilmesi için kurumlar tarafından yıllardır gerçekleştirilen sosyal sorumluluk çalışmaları, dünyada artık global bazda ele alınmakta ve sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürüle-

bilirlik kavramlarının tanımları hakkında literatür taraması yapılmıştır. Bu kavramların birbirine benzer görülmesi ve birbirleriyle ortak yanlarının bulunmasının yanı sıra, farklı içeriklere sahip olduğu hususu da ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu noktadan yola çıkarak sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramlarının ilişkisini teorik bir çerçevede incelenmesi ve kavram üzerinden genel bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada literatürde bu kavramlarla ilgili yapılan tanımlamalar gözden geçirilmiş, kavramlarla ilgili benzer ve farklı yönler ortaya çıkarılmıştır. Kavramların birbirleriyle olan ilişkisine değinilmiştir ve sonuç olarak kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının birbirinden ayrı düşünilemeyen, birbirini tamamlayan kavramlar olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda kurumların günümüzde içinde buldukları toplumla gerçekleştirmek zorunda oldukları ilişki sebebiyle sürekli gözlenebilir ve sorgulanabilir olduğu, çevreye ve sınırlı kaynaklara yaptığı tahribatın hesap sorulabilirliği, bu nedenle de kurumların sosyal sorumluluk sahibi ve buna bağlı olarak ‘itibarlı’ kurum olarak algılanmasının, bu çerçevede duyarlı davranmaları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kurumlar artık sadece ekonomik sorumluluklarını yerine getirerek varlık gösterememektedir. Çevreleriyle ve toplumla olan ilişkileri onları daha ‘görünebilir’ ve ‘gözlemlenebilir’ olmaya zorlamaktadır. Çalışma sonucunda özetle, kurumsal sosyal sorumluluğun günümüz iş dünyasının vazgeçilemez bir parçası olduğu ve sürdürülebilir kalkınma ile kurumsal sürdürülebilirliğin de bir bütünün parçası olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilirlik kavramı 21. yüzyılın kuşkusuz en sık kullanılan kavramlarından birisidir. Sürdürülebilirlik kavramı, toplumun sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve insan kaynaklarının tümünün ihtiyatlı kullanılmasını sağlayan ve buna saygı duyma temelinde sosyal bir bakış oluşturan katılımcı bir süreçtir (Gladwin ve ark. 1995: 877). Karaman, sürdürülebilirlik kavramının tanımı itibariyle hem aktif hem de proaktif bir yapıya sahip olduğunu belirtirken, kavramın bir toplumun, ekosistemin ya da

sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden devam ettirebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Karaman 1996: 102).

Günümüzde sıkça gündeme gelen, küresel ısınma, çevre kirliliği, toplumsal yoksullukta artış dünyamızın geleceği açısından önemli konular haline gelmiştir. Dünya nüfusunun hızla artması ve doğal çevrenin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması nedeniyle bu konular uluslararası platformlarda tartışılmaktadır. Bu tartışmalar çeşitli örgütlenmeleri ve yeni oluşumları da beraberinde getirmektedir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkelerin ve şirketlerin gündeminde yer alan kavramlardan biri de sürdürülebilir kalkınmadır. Sürdürülebilir kalkınma konsepti, temel olarak günümüz ekonomik gelişmelerin çevreye ve insana zarar vermeden devam edebilmesine dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı son yıllarda çok fazla tartışılan ve farklı disiplinlerin de ilgi alanına girmiş olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok tanımı yapılan bu kavram 1980'lerin sonuyla ortaya çıkmış ve günümüzde halen önemini yitirmeden konuşulmaya ve tartışılmaya devam etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, ülkelerin ekonomik, sosyal ve çevresel konularda gelişmeye ve gelişme hedeflerine katkı sağlayacak bir kavramdır. Bu kavramın ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerden biri dünya ülkelerinin ve uluslararası büyük şirketlerin sadece üretim odaklı çalışması ve bu sistemle gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun artması ve gelir dağılımının adaletsizliğidir. 1970'lerle beraber ülkeler ürettikleri politikalarla bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bununla beraber şirketlerin başına gelen büyük krizler, gerçekleşen çevre felaketleri, çevrenin de önemli bir kalkınma aracı olduğunu ortaya koymuştur.

Sürdürülebilirlik kavramı ilk defa 1972 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda kendine yer bulabilmiştir. Konferans bitiminde Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuş ve 5 Haziran 'çevre günü' ilan edilmiştir. Bu konferanstan sonra 1987 yılında BM genel kurulunda Brutland Raporu olarak da bilinen

"Ortak Geleceğimiz" raporu yayınlanmış ve Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından sürdürülebilir kalkınmanın günümüzdeki tanımı yapılmıştır (Tıraş 2012: 60). Bu tanıma göre sürdürülebilir kalkınma; *"gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğini ortadan kaldırmaksızın şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanmasıdır."* Sürdürülebilir kalkınmanın bu tanımından sonra benzer pek çok tanım yapılmış ve bunun çerçevesinde adımlar atılmaya başlanmıştır. Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) internet sitesinde sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımı şöyle yapılmaktadır:

"Sürdürülebilir kalkınma, insan ile doğa arasında denge kurarak doğal kaynakları tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanması ve kalkınmasına imkan verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma sosyal, ekolojik, ekonomik, mekansal ve kültürel boyutları olan bir kavramdır" (www.gap.gov.tr).

Sürdürülebilir kalkınmanın küresel boyutta ülkelerin de politikalarının içine girmeye başlaması 1992 yılında, 178 ülkenin devlet veya hükümet başkanlarının katıldığı Rio'da gerçekleştirilen Rio Konferansı ile gerçekleşmiştir. Bu konferanstan bir yıl sonra ise Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kurulmuştur. Bununla beraber kavram artık ülkelerin gündemine çıkmamak üzere girmiştir. Rio Konferansı'ndan sonra gerçekleştirilen 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin amacı ise Rio'da alınan kararların uygulamak ve belirlenen hedefleri gerçekleştirmede karşılaşılan zorluklara çözüm getirmektir. Bu zirveden iki önemli karar çıkmıştır. İlki, hükümetlerin verdikleri taahhütler ve hükümetler tarafından eylem planı olarak uygulamaya konulacak konulardır. Zirveden çıkan diğer önemli karar ise sorumlulukların sadece hükümetlere ait olmadığı tüm paydaşlar tarafından bu sorumlulukların üstlenilmesi gerektiği konusudur. Somut eylemler ve sonuçlar elde edilmesini amaçlayan Johannesburg Zirvesi ticari kuruluşlara çevresel ve sosyal sorumluluklarını artırmaları yönünde çabalarda bulunmaları için işletmelerle, bu işletmelerin içinde faaliyet gösterdikleri topluluklar ve diğer paydaşlar arasındaki diyalogu geliştirme-

leri önerisinde bulunmaktadır (Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı 2004).

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere 3 farklı boyutu vardır. Ekonomik boyut, kıt olan kaynakların kullanımıyla ilgili iken, sosyal boyutu sosyal ve kültürel sistemlerin devamlılığının sağlanması ve insanla ilgilidir. Gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğun artması sosyal boyutun önemini ortaya koymaktadır. Çevresel boyut ise biyolojik ve fiziksel sistemlerin dengeli olması öngörür. Biyolojik çeşitliliğin korunması önem taşımaktadır (Gürlük 2010: 86-87). Ekonomik ve sosyal boyutlar gelir dağılımı, yoksulluğun azaltılması, işsizlik sorunlarının çözümü gibi konularla etkileşim halindedir. Ekonomik ve çevresel boyut ise, çevresel değerlendirme ile ekonomik aktivitelerin yarattığı olumsuzlukların içselleştirilmesini öngörür. Genel olarak bakıldığında sürdürülebilir kalkınma kavramının ana teması, çevrenin korunması ile kalkınma kavramlarının birbirleriyle çatışmadığı aksine birbirlerini tamamlamalarıdır. Sürdürülebilir kalkınma bir denge arayışını bir uzlaşmayı ifade etmektedir (Turgut 1996: 703).

2. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürülebilir kalkınma kavramı sadece ülkele-ri ve bu ülkeleri yönetenleri içeren bir kavram olarak sınırlandırılmamaktadır. Özellikle son on yılda daha fazla bilinçlenen, hem kendisi hem de içinde yaşadığı toplum için daha iyisini talep eden tüketiciler nedeniyle sürdürülebilirlik kavramı kurumlar düzeyinde de ciddiyle ele alınması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı şirketlerin sadece ekonomik değil, çevresel ve sosyal konuları da iş yapış şekillerine dahil etmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu yüzyıl bütün dünyada hesap verilebilirlik çağı olarak adlandırılmıştır ve teknolojinin gelişmesi, tüketicinin daha da bilinçlenmesi ve kurumlardan taleplerinin artması, bu gelişmelere bağlı olarak yoksulluğun artması, paydaşların söz sahibi olması ve yatırımcıların beklentileri nedeniyle de sürdürülebilirlik kavramı kurumlarda uygulanması zorunlu bir duruma dönüşmektedir.

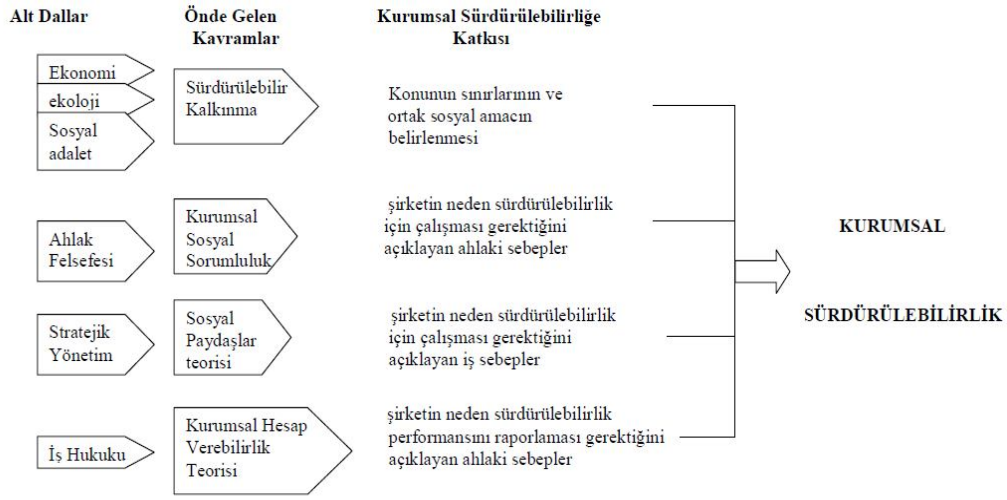
Özel sektörün daha temiz bir çevre, daha iyi bir toplum ve sürdürülebilir kalkınma konusunda toplum yaşamına değer kattığını fark etmesiyle,

sektörün çevresel ve toplumsal konularda ulaştığı bilinç düzeyi, son zamanlarda sürdürülebilir kalkınma tartışmasına katkı sağlayabilecek global seviyede yeni inisiyatifler alma ve çözüm yöntemleri üretmeye yöneltmiştir (Aydede 2007: 28). Günümüzde sorumluluklarını bilen ve sorumlulukları yerine getirme yönünde çaba sarf eden kurumlar, sürdürülebilirlik konusunda önemli roller üstlenmektedir. Çevre, ekonomi ve sosyal anlamda daha çok söz sahibi olmaya başlayan kurumlar için, sürdürülebilir kalkınma yönünde çalışmak kaçınılmaz olmaya başlamıştır.

Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik gibi kavramların, kurum yöneticilerinin sadece kendi çıkarları ya da pay sahiplerinin çıkarlarına uygun davranmakla sınırlı olmadığı, yöneticilerin toplumun ihtiyaçlarına ve taleplerine duyarlı olmasının ahlaki bir zorunluluk olarak kabul edilmesinden sonra ortaya çıktığı ve genel olarak kurumun toplum içindeki rolüyle ilgili olduğu belirtilmektedir (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İMKB İstatistik Müdürlüğü 2011: 1).

Kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma kavramının şirketler düzeyinde kullanılan, fikir olarak aynı düşünce yapısında olduğu kabul edilen bir kavramdır. Kar maksimizasyonunu hedefleyen geleneksel yaklaşıma alternatif olarak yeni bir yönetim konsepti olarak görülmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik pek çok şirket için iş stratejilerinin bütünlük bir parçası ve kurumsal bir değer haline gelmektedir (Signitzer ve Prexl 2008: 2).

Wilson ise kurumsal sürdürülebilirliği yeni ve gelişen kurumsal yönetim paradigması olarak tanımlamaktadır. Kurumsal sürdürülebilirliğin şirketin büyümesi ve kârlılığı açısından önemli olduğunun farkına varıldığını belirten Wilson aynı zamanda şirketin, sürdürülebilir kalkınmayla ilgili olan çevresel koruma, ekonomik gelişme, sosyal hak ve adalet gibi amaçları takip etmesi gerektiğinin ortaya konulduğunu belirtmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar kurumsal sürdürülebilirlik konseptinin daha yerleşik ve yaygın olan 4 konseptten yararlandığını ortaya koymaktadır; sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sosyal sorumluluk, paydaş teorisi ve kurumsal hesap verebilirlik teorisi (Wilson 2003: 1).

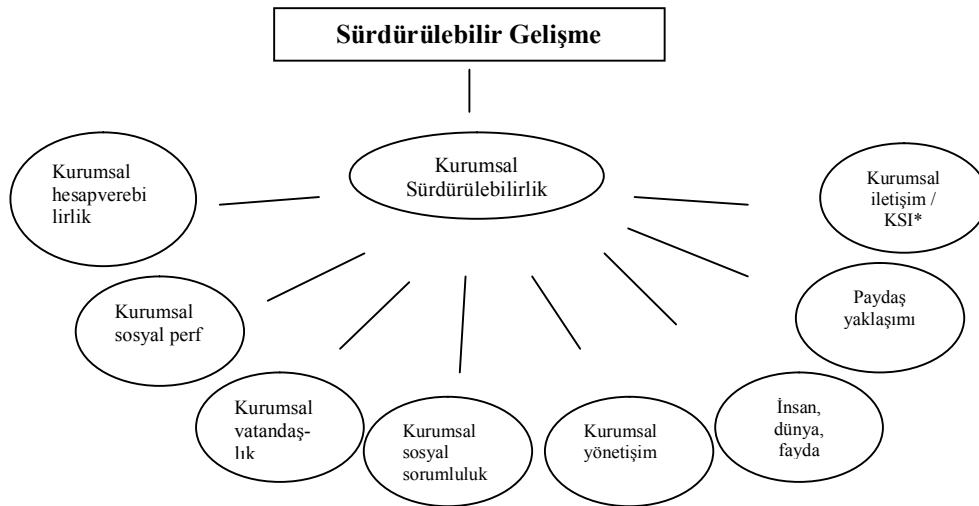

Şekil 1. Kurumsal sürdürülebilirliğin temelleri (Wilson M 2003: 2)

Wilson kurumsal sürdürülebilirliğin temellerini ortaya koyduğu tabloda, yukarıda belirtilen dört konsepti irdelemektedir. Sürdürülebilirlik; ekonomi, ekoloji sosyal adalet, ahlak felsefesi, stratejik yönetim ve iş hukuku olmak üzere alt dallara ayrılmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk, ahlak felsefesi içinde değerlendirilmekte, kurumların neden sürdürülebilirlik için çalışması gerektiğini açıklayan sebepler olarak ele alınmaktadır. Wilson bu çerçevede, kurumsal sosyal sorumluluğu ahlak felsefesinin uzantısı olarak değerlendirirken, şirketin sürdürülebilirlik için çalışma nedenini bu ahlaki sebeplere bağlamaktadır. Bu noktada Wilson, kurumsal

sosyal sorumluluğun, kurumsal sürdürülebilirliğe katkısını toplumsal ahlak, etik ve değerlere bağlamaktadır.

Signitzer ve Prexl ise yaptıkları çalışmada, Wilson'ın kurumsal sürdürülebilirliğin temellerinde ele aldığı dört konsepti geliştirerek, kurumsal sürdürülebilirliği kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal vatandaşlık, kurumsal sosyal performans, kurumsal hesap verebilirlik/üçlü kar hanesi, kurumsal yönetim, paydaş yaklaşımı ve kurumsal iletişim kavramları için şemsiye bir terim olarak ortaya koymuşlardır (Signitzer ve Prexl 2008: 2-3).

Şekil 2. Kurumsal sürdürülebilirlik ve diğer ilgili kavramlar (Signitzer ve Prexl 2008: 3)

*Kurumsal Sürdürülebilirlik İletişimi

3. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

Kurumsal sürdürülebilirliğin parametrelerinden biri olan kurumsal sosyal sorumluluk, günümüz iş dünyasında, yapılması gereken bir zorunluluk haline gelmiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, kurumsal hesap verilebilirliğin ve şeffaf yönetimin öne çıkan konuların başında gelmesidir. Bu nedenle sürdürülebilirliğin en önemli parçası olan kurumsal sosyal sorumluluk kavramını açıklayabilmek için öncelikle sosyal sorumluluk kavramı ele almak gerekmektedir.

Sosyal sorumluluk, bir işletmenin ekonomik ve yasal koşullara, iş ahlakına, işletme içi ve çevresindeki kişi ve kurumların beklentilerine uygun bir çalışma stratejisi ve politikası gütmesine, insanları mutlu ve memnun etmesine ilişkindir (Eren 2000: 99). Bu çerçeveden bakıtığımızda sosyal sorumluluk kavramı kurumun sadece iş çevresindeki paydaşlarını değil, dış paydaşlarını da gözeterek, sorumlu ve etik davranmasıdır. Kısacası, kurumların içinde bulunduğu topluma karşı sorumlu olmasıdır. Sorumlu davranışın temelini, kurumun kendi çıkarları dışında toplumun varlığını kabul etmesi, temel görevlerin dışında toplumsal sorunlarıyla ilgilenmesi, atacağı adımların doğuracağı sonuçları önceden düşünmesi oluşturmaktadır (Peltekoğlu 2007: 186). Sosyal sorumluluk kurumun tüm çalışanları, ortakları, müşterileri gibi tüm paydaşlarının istek ve çıkarlarını göz önünde bulundurarak, kurumun faaliyetlerine yön verme çabasıdır. Bu sorumluluklar etik ve ilkel davranmaktan, çevreyi korumaktan, kurumun ve toplumun çıkarlarını korumaya kadar çok geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Küçük ve büyük ölçekli firmalardan, ulusal ve global kuruluşlara kadar tüm organizasyonları kapsayan sosyal sorumluluklar doğrultusunda, kurumlar sosyal sorumluluk projelerinde yer almaktadırlar.

Sosyal sorumluluk kavramına ilk kez yer veren Bowen (1953)'dan sonra, Carroll kurumsal sosyal sorumluluk kavramını ele alarak sorumluluğu ekonomik, yasal, etik ve hayırseverlik (filantropik) olarak dört kategoriye ayırmıştır (Carroll 1979: 500). Carroll, bu çalışmasında kurumların ekonomik sorumluluğunu kendileri için gerçekleştirdiğini, yasal etik ve hayırseverlik kavramlarını ise, kurumun başkaları için

gerçekleştirdiği çalışmalar olarak ifade etmiştir. Carroll, 1999 yılında gerçekleştirdiği ve bu alanda yapılan tanımları değerlendirdiği çalışmasında ekonomik sorumluluğun, aynı zamanda kurumların toplum için yapılabileceğini de ifade etmiştir (Carroll 1999: 284). Carroll'ın bu yaklaşımından yola çıkarak, sürdürülebilir kalkınmanın parametrelerinden biri olan ekonomik kalkınmanın toplum için gerçekleşmesi gereken önemli bir unsur olduğunu öne sürmek mümkündür.

Kotler ve Lee'ye göre; *Kurumsal sosyal sorumluluk, isteğe bağlı iş uygulamaları ve kurumsal kaynakların katkıları aracılığıyla, toplumun refahını iyileştirmek için üstlenilen bir yükümlülüktür* (Kotler ve Lee 2008: 2-3). Kurumlar, kendi ürettikleri ve yer aldıkları her proje ve kampanyada karlılık esasından önce, toplum nezdindeki duruşu ve itibarını düşünür hale gelmiştir. Bu nedenle topluma karşı sorumluluk bilinci ile hareket eden kurumların, sürdürülebilirlik çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk projeleri içinde yer aldığı görülmektedir. World Business Council for Sustainable Development (Sürdürülebilir Gelişim için Dünya İş Konseyi), kurumsal sosyal sorumluluğu, *“çalışanlarla, aileleriyle, yerel toplumla ve yaşam kalitesini iyileştirmek için geniş anlamda toplumla birlikte çalışarak sürdürülebilir ekonomik gelişime katkıda bulunabilmek için işletmelerin yükümlülüğü”* şeklinde değerlendirmiştir (www.wbcsd.org).

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 2001 yılında yapılan tanımlamaya göre kurumsal sosyal sorumluluk, kurumların *gönüllülük esasına dayalı olarak sosyal ve çevresel meselelerini, kurumsal faaliyetleriyle ve sosyal paydaşlarıyla olan etkileşimleriyle bütünleştirebildiği bir kavramdır* (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İMKB İstatistik Müdürlüğü 2011: 1-2). Kurumsal sosyal sorumluluk artık, sadece yaşadığımız fiziki çevre ve onun sorunlarına yönelik çalışmalardan değil, dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan ve toplumu ilgilendiren her türlü soruna karşı kurumların sergilemesi gerektiği ‘duruş’ olarak görülmektedir.

Özel sektör açısından değerlendirildiğinde, kurumsal sosyal sorumluluk kurumların sadece uluslararası pazarlarda daha rekabetçi olabilmesi, çalışanların iş süreçlerine daha etkin

katılması, çevrenin korunması, sivil toplum-özel sektör işbirliklerinin gelişmesi için fayda sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi ve toplumsal alanda başarıya ulaşabilmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, tüm kişi ve kuruluşların sosyal paydaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi beklenmektedir (www.kssd.org). Paydaşlara karşı olan sorumluluklarının yerine getirilmesi, günümüz koşullarında sadece özel sektörün değil tüm kamu kurumlarının da sorumluluğu alanına girmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk alanında yapılan faaliyetlerde çalışanlar, ortaklar, medya, yatırımcılar, rakipler gibi tüm paydaşlara karşı sorumlu davranılması, toplum tarafından kabul edilmesi için tek başına yeterli değildir.

Bir kurumun toplumda kabul görmesinin devamlılığının sağlanması, sadece toplumun sorunlarının farkına varmasıyla değil, bu sorunlar hakkında bir şeyler yapmasına bağlıdır. Kurumlar büyüdükçe ticari başarılarının artması, aynı paralellikte toplumun da beklentilerini arttırmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk programları sorun çözücü olmalı, kurumlar birkaç ulusal sorunu ele alarak bu sorunların çözülmesi yönünde çaba sarf etmelidir (Okay ve Okay 2005: 490). İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler sonucunda, ülkeler kendi ulusal sorunlarına eğilmenin yanı sıra, tüm dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve çevre ile ilgili sorunlara da çözüm üretmesi beklenmektedir. Kurumlardan beklenen, çözüm sürecinin parçaları olması ve bunu yaparken tüm paydaşlarının çıkarlarına karşı duyarlı olmasıdır.

'Sürdürülebilirlik' ve 'kurumsal sosyal sorumluluk', birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak karşımıza çıkarken, kurumsal sosyal sorumluluk, sürdürülebilir gelişme ve kurumsal sürdürülebilirliğin başarılmasında önemli rol oynamaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri de kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesinde geliştirilen faaliyetlerin, çevreye, topluma ve ekonomiye katkı sağlar nitelikte olmasıdır. Panapanaan vd. sürdürülebilirlik ile sosyal sorumluluk arasındaki ilişkiyi hiyerarşik yaklaşım olarak ifade edilen bir bakış açısı ile incelemişler ve işletme sosyal sorumluluğunu ara-

bir amaç olarak görürlerken, işletme sürdürülebilirliğini nihai amaç olarak değerlendirmişlerdir (Panapanaan ve ark. 2003: 146).

Sosyal sorumluluk performansının, kurumların yönetimine toplum tarafından verilen bir karne olduğunu ifade eden Kadıbeşegil, bundan birkaç yıl öncesine kadar kurumların kendi iradeleriyle ve gönüllü olarak yaptıkları bu faaliyetlerin artık, "*dünyanın sınırlı kaynaklarını tüketen şirketlerin bu kaynakların sürdürülebilirliği konusundaki performanslarını yerine getirmeleri için bir zorunluluk*" olduğunu dile getirmektedir (Kadıbeşegil www.orsa.com.tr).

Türkiye'deki kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının gelişimi göz önüne alındığında, para piyasalarının yönetilmesini ve denetimini sağlayan SPK tarafından yayınlanan yasal bir belge olarak değerlendirilebilecek tek belge 'Kurumsal Yönetim İlkeleri'dir. 4 Haziran 2003'de ilan edilen ilkeler, 1999'da "OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri"ni esas alarak gerçekleştirilen ön çalışmanın ardından hazırlanmıştır. İlkelerin uygulanmasında gönüllülük ilkesi esas alınırken, kurumlar yıllık faaliyet raporlarında, bu ilkelerin uygulanıp uygulanmadığını belirtmekle yükümlü hale getirilmiştir. İlkeler uygulanmadığı takdirde, meşru sebepler gösterilerek, uygulamanın yapılmamasının nedenleri detaylı olarak açıklanmalıdır. Kurumları bu ilkeleri uygulama seviyelerinin de kamuya ilan edilmesi gerekmektedir. İlkelerin bir kısmı uygulanabiliyorsa, kurumların yıllık faaliyet raporlarında paydaşlar arasında çıkan sorunları nasıl gidermeyi planladıkları ve gelecekte bu ilkelerin tamamen uygulanmasına ilişkin nasıl bir yol izleyeceklerini belirtmeleri beklenmektedir. Kısacası, bu ilkelerin uygulanması; ilkeler uygulanamıyorsa da gerekçelerinin açıklanması, kurulun felsefesini oluşturmaktadır (<http://www.osgd.org>). 'Kurumsal Yönetim İlkeleri', kurumları yaptığı ve yapmadığı faaliyetleri açıklaması açısından 'şeffaf' hale getirmiştir. Dünya genelinde kurumların web sayfalarında, yıllık olarak yayınlanan ve herkes tarafından ulaşılabilen bu bilgiler, ülkemizde de gün geçtikçe yaygın hale gelmeye başlamıştır.

Bununla beraber Sürdürülebilir Kalkınma Derneği'nin iş dünyası bürokratlar, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenler arasında yaptığı

ankete göre, sürdürülebilir kalkınma konusunda Türkiye’de kurumların en fazla ilgilendiği konular, sürdürülebilir enerji, sürdürülebilir kalkınma ekonomisi ve iklim değişimidir. SKD genel sekreteri Engin Güvenç, bu anketin sonuçlarına göre Türkiye’de kurumların sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik unsuruna önem verirken, çevre ve insan boyutlarının geri plana atıldığını ifade etmektedir (Sürdürülebilirlik, MediaCat Dergisi Eki Mart 2013: 2).

Hem ulusal, hem de uluslararası şirketlere baktığımızda kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk çalışmalarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Dünyanın en önemli kimya şirketlerinden olan BASF, “sürdürülebilir bir gelecek için kimya yaratma” felsefesinden yola çıkarak iş süreçlerine doğal kaynaklarının korunması ve enerji tasarrufunu sağlayacak çözümleri eklemektedirler. BASF, kurumsal sürdürülebilirlik kavramını ekonomik, çevresel ve sosyal sorumluluklar kapsamında ele almakta ve sosyal sorumluluk çalışmalarını kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerine uyumlu bir şekilde gerçekleştirmektedirler. Coca-Cola da sürdürülebilirlik felsefesiyle sosyal sorumluluk stratejilerini uyumlu bir şekilde uygulayan uluslararası şirketlerden biridir. Coca-Cola bu stratejilerini şu şekilde açıklamaktadır; *“Bizim için çevre ve sürdürülebilirlik politikası iki ana başlıkta toplanıyor. İlki, suyun verimli kullanılması, atık su yönetimi, sürdürülebilir ambalajlama ve etkin enerji kullanımı gibi üretim süreçlerinde gerçekleştirdiğimiz faaliyetler; ikincisi ise çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği konusunu ortak bir sorumluluk olarak ele alarak gerçekleştirdiğimiz toplumsal projeler”* (Sürdürülebilirlik, MediaCat Dergisi Eki Mart 2013: 12). Lipton ise Türkiye’de gerçekleştirdiği “Türk Çayının Geleceğine Sahip Çık” adını verdiği kampanyasıyla hem sosyal sorumluluk çerçevesinde Türk çayının ve tarım işçilerinin geleceğinin kurtarılmasını planlarken aynı zamanda verimli topraklarla sürdürülebilirlik sağlayamaya ve sürdürülebilirlik kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu projeye Lipton, çay üretiminin tüm aşamalarında çevrenin korunacağını, çiftçi ekonomisine ve sosyal hayata katkı sağlayacağını ileri sürmektedir (Sürdürülebilirlik, MediaCat Dergisi Eki Mart 2013: 16).

Örneklerde de görüldüğü gibi uluslararası şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesin-

de gerçekleştirdikleri bütün stratejiler kurumsal sosyal sorumluluk projeleri ve stratejileriyle yeri geldiğinde paralel gitmekte yeri geldiğinde ise iç içe geçmektedir. Kurumlar aslında yaptıkları tüm kurumsal sosyal sorumluluk çalışmalarında, sürdürülebilir kalkınmanın parçası olan ekonomik, sosyal ve çevresel bir soruna çözüm üretmektedirler. Bunun yanı sıra, toplumsal ve kültürel anlamda fayda sağlamaktadır. Bu bağlamda, yapılan küçük ya da büyük kapsamlı çalışmaların hepsi aslında sürdürülebilir kalkınmaya hizmet etmektedir. Burada görülmektedir ki kurumsal sosyal sorumluluk günümüz iş dünyasının vazgeçilemez bir parçası ve kurumsal sürdürülebilirliğin de bir bütünün parçası olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk olarak 1972 Stockholm Konferansı’nda karşımıza çıktığından itibaren gerek iş dünyasının gerekse ülke politikalarının vazgeçilmezlerinden biri haline gelmiştir. Var olan kıt kaynaklarının kullanımı ve bunların gelecek nesillere aktarılabilmesiyle ilgili olan ve dünyanın gelecek nesillere de yaşanabilecek yer olarak kalmasını amaçlayan bir kavramdır. Ekonomik, sosyal ve çevresel boyutu olan bu kavramın iş dünyasına girmesi 80’lerin sonunda gerçekleşmiştir. Artık günümüz iş dünyasında işletmeler sadece mal ve hizmet üretip satarak kar elde eden kurumlar olarak tanımlanmamakta, toplumun sorunlarına duyarlı ve çözüm üreten varlıklar olarak faaliyet göstermeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda, sürdürülebilirlik kavramı kurumlar açısından, çevre ile ilişkilendirilme sınırlılığından ayrılarak, kurumların yapmakla yükümlü olduğu konuların başında yerini almaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı da kurumların sürdürülebilir kalkınmadaki rolünün irdelendiği dönemde karşımıza çıkmıştır. Kurumsal sürdürülebilirlik kurumların pek çok alanda sorumluluklarının olduğu ve kendi varlıklarının devamı için de bu sorumlulukları yerine getirmeleri ile ilgilidir. Bununla beraber iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, kurumları ulaşılabilir ve yaptıkları çalışmalarını incelenebilir ve hesap sorulabilir hale getirmiştir. Kurumların hesap sorulabilir hale gelmesi kurumsal hesap verilebilirlik, kurumsal yönetim, şeffaf yönetim ve kurumsal vatandaşlık kavramlarının ortaya çıkmasını

da da önemli rol oynamıştır. Sürdürülebilirlik kapsamında ele alınan bütün bu kavramların bir önemli uzantısı da kurumsal sosyal sorumluluk kavramıdır. Toplumda ve şirketlerde yer alan her bir bireyin, toplumun gelir ve refah seviyesini arttırmak adına gösterdiği çabaların tümünü ifade eden sosyal sorumluluk çalışmaları kurumlar için artık hem bir yükümlülük hem de bir rekabet aracı haline gelmiştir.

Dünyanın her yerinde ve her geçen gün hızla tükettiğimiz 'sınırlı kaynakların', iletişim dünyasında yaşanan gelişmeler sayesinde, bilgilendirilebilir ve duyurabilir hale gelmesi, bireylerin dünya ve toplumsal sorunlar konusunda bilinçlenmesi çerçevesinde sosyal sorumluluk çalışmaları kurumlar açısından bakıldığında artık günümüzde bir ihtiyaç ve zorunluluk olarak gerçekleştirilmektedir. Günümüz şartlarında, kurumların ayakta kalması için ekonomik açıdan karlılık sağlaması tek başına yetmemekte, kurumsal sosyal sorumluluk projelerinde yer alması toplum gözünde başarılı sayılmakta ve onları tercih edilebilir kılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıktığı yıllardan günümüze geçen yaklaşık 30 yıl içerisinde kurumlar bazında karşımıza çıkan pek çok kavram temelde birini destekleyerek aynı şeyi söylemektedir; kurumlar ekonomik, sosyal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirmeleriyle, sosyal sorumluluk eylemlerini gerçekleştirmeleriyle beraber yaşadığımız toplumun sürdürülebilir olmasını imkan sağlayacaklardır.

Uluslararası şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerine baktığımızda bu stratejileri çevresel, toplumsal ve ekonomik alanda gerçekleştirdiklerini görmekteyiz. Bu şirketler sosyal sorumluluk çalışmalarını bir çözüm üretme, ihtiyaçlara ve beklentilere cevap verme noktasında gerçekleştirirken kurumsal sürdürülebilirlik hedeflerini bu çalışmalarla uyumlu hale getirmektedirler. Sürdürülebilirlik vizyonlarını sosyal sorumluluk projeleriyle güçlendirmektedirler. Kurumların günümüzde içinde buldukları toplumla gerçekleştirmek zorunda oldukları ilişki sayesinde çevreye ve sınırlı kaynaklara yaptığı tahribatın hesap sorulabilir olduğu, bu nedenle kurumların sosyal sorumluluk sahibi ve buna bağlı olarak 'itibarlı' kurum olarak algılanmasının bu çerçevede duyarlı davranmaları ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Kurumların artık sadece ekonomik sorumluluklarını yerine getirerek varlık gösteremediklerinden yola çıkarak kurumsal sosyal sorumluluğun günümüz iş dünyasının ve kurumsal sürdürülebilirliğin vazgeçilemez bir parçası olduğu ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

Aydede C (2007) Yükselen Trend Kurumsal Sosyal Sorumluluk. İstanbul: MediaCat Yayınları.

Carroll A B (1979) A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Social Performance, Academy of Management Review, 4, 497-505.

Carroll A B (1999) Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct. Business & Society, Vol. 38 No. 3, September, 268-295.

Eren E (2000) Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul

GAP, <http://www.gap.gov.tr/Turkish/Ggbilgi/gsurkal.html>, erişim tarihi: 10.04.2013

Gladwin T N, Kennelly J J ve Krause T S (1995) Shifting Paradigms For Sustainable Development: Implications For Management Theory and Research, Academy of Management Review, Vol. 3, Sayı 3, 874-907

Gürlük S (2010) Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir Mi?, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(2), 85-99

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İMKB İstatistik Müdürlüğü (2011) Sürdürülebilirlikle İlgili Özet Bilgiler, Mayıs

Kadıbeşegil S, ORSA, (2013) Sosyal Sorumluluğun Suyu Çıkmak Üzere!, <http://www.orsa.com.tr/cgi-bin/asp/content.asp?type=normal&lang=TR&id=174>, erişim tarihi: 15.04.2013

Karaman A (1996) Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19.Dünya Sehircilik Günü Kollokyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul

Kotler P ve Lee N (2008) Kurumsal Sosyal Sorumluluk, 2. Baskı, MediaCat Kitapları, İstanbul

Okay A ve Okay A (2005) Halkla İlişkiler Kavram Strateji ve Uygulamaları, Der Yayınları, İstanbul

Özel Sektör Gönüllüler Deneği, Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, (http://www.osgd.org/staticfiles/files/t%C3%BCrkiye'de_kurumsal_sosyal_sorumluluk-de%C4%9Ferlendirme_raporu.pdf) erişim tarihi, 20.04.2013

Panapanaan V M, vd (2003) Roadmapping Corporate Social Responsibility in Finnish Companies, Journal of Business Ethics, Vol:44, 133-148

Peltekoğlu F B (2007) Halkla İlişkiler Nedir?, 5. Baskı, Beta Basım, İstanbul

Signitzer B ve Prexl A (2008) Corporate Sustainability Communications: Aspects of Theory and Professionalization, Journal of Public Relations Research, 20, 1-19

Sürdürülebilirlik, MediaCat Dergisi Eki, Mart 2013

Tıraş H H (2012) Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı: 2, 57-73

Turgut N (1996) Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Katılımın Rolü, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:52, Sayı:1, 701-715

Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, <http://www.kssd.org/Endeks.asp>, erişim tarihi: 12.04.2013

Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı (2004) Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı, Kardelen Ofset

Wilson M (2003) Corporate Sustainability: What Is It And Where Does It Come From?, Ivey Business Journal, March/April, www.ivey/businessjournal.com, erişim tarihi: 23.03.2013,

World Business Council for Sustainable Development, Corporate Social Responsibility, <http://wbcSD1.layout.asp?type>, erişim tarihi: 10.04.2013